

KOSKE
Keski-Suomen sosiaalialan
osaamiskeskus

LUMO
Lastensuojelun uudistaminen monialaisesti

LUMO – LASTENSUOJELUN UUDISTAMINEN MONIALAISESTI VUOSINA 2020–2022 KESKI-SUOMESSA

Reetta Salmi

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Raportteja 54

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Raportteja 54

Osoite

Matarankatu 4
40100 Jyväskylä

koskeverkko.fi

ISBN 978-952-5477-57-3
ISSN 1459-479X (verkkajulkaisu)

Jyväskylä 2023

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Reetta Salmi
Raportin nimi	LUMO - Lastensuojelun uudistaminen monialaisesti vuosina 2020-2022 Keski-Suomessa
Kustantaja	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Vuosi	2023
Sivumäärä	16
Julkaisusarja	Raportteja 54

LUMO - Lastensuojelun uudistaminen monialaisesti (2020-2022) oli Itä- ja Keski-Suomen alueen lastensuojelun kehittämishanke, joka kuului osaksi sosiaali- ja terveysministeriön lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Hankkeessa oli kaksi työpakettia: 1) monialaisen ja monitoimijaisen yhteistyön kehittäminen sekä 2) systeemisen toimintamallin kehittäminen. Työpaketteihin sisältyi myös tavoite lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden parantamisesta.

Monialaisen ja monitoimijaisen yhteistyön kehittämisen työpakettiin kuuluivat toimenpiteet lapsen monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin kehittämisestä, lastensuojelun asiakkaana olevien lasten monialaisen tuen saatavuuden parantamisesta, yhteistyöstä erikoissairaanhoidon kanssa, monialaisen konsultaation kehittämisestä, yhteistyömallien ja rakenteiden luomisesta sekä lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden parantamisesta monialaisessa lastensuojelutyössä. Monialaisen palvelutarpeen arvioinnin kehittämisessä mukana oli Keski-Suomen kuntia, ja hankkeen järjestämien verkkopajojen pohjalta luotiin toimintakortit monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin työn tueksi. Jyväskylän lastensuojelun ja nuorisovastaanoton yhteistyön rakenteesta tuotettiin mallinnus ja kokemusasiantuntijoiden kanssa luotiin rakenne-ehdotus hyvinvointialueelle lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnasta. Yhteistyötä kehittämisessä tehtiin mm. erityissairaanhoidon yksiköiden, kuten Lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikön (LIPSY), ja hankkeiden kanssa.

Systeemisen toimintamallin työpakettiin kuului systeemisen toimintamallin koulutusten jatkaminen Keski-Suomessa sekä niiden laajentaminen muille sosiaalihuollon toimijoille ja yhteistyöpinnoille, kuntien välisen yhteistyön ja osaamisen koordinointi, yhteistyö Pesäpuun ja Suomen Kasper ry:n kanssa, perheterapeuttien saatavuuden ratkaisujen etsiminen sekä systeemisen toimintamallin arviointi ja kehittäminen oppilaitosten kanssa. Systeemisen toimintamallin koulutuksilla tavoitettiin Keski-Suomessa uusia kuntia, ja tietoisuutta lastensuojelusta sekä systeemisestä työotteesta lisättiin infotilaisuuksilla. Tukea systeemisen tiimin työntekijöille tarjottiin vertaistuen, täydennyskoulutuksen ja hankkeessa tuotetun opetusmateriaalin avulla. Keski-Suomessa perheterapeuttien saatavuuden haasteisiin etsittiin ratkaisuja toteuttamalla heille räätälöity koulutus systeemisestä työotteesta.

SISÄLLYS

1	LUMO – LASTENSUOJELUN UUDISTAMINEN MONIALAISESTI VUOSINA 2020–2022 KESKI-SUOMESSA	5
2	TYÖPAKETTI I – MONIALAISEN JA MONITOIMIJAISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN	6
2.1	Lapsen monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen	6
2.2	Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten monialaisen tuen saatavuuden parantaminen	7
2.3	Yhteistyön tekeminen erikoissairaanhoidon kanssa suunniteltujen uusien yksiköiden kanssa	7
2.4	Monialaisten konsultaatioiden kehittäminen ammattilaisten tueksi	8
2.5	Lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan rakenne-ehdotus	8
2.6	Yhteistyömallien ja rakenteiden luominen	9
2.7	Yhteenveto	9
3	TYÖPAKETTI II – SYSTEEMISEN TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN	11
3.1	Jatketaan systemisen toimintamallin koulutuksia	11
3.2	Systemisen toimintamallin valmennukset ja infot	11
3.3	Kuntien välisen yhteistyön koordinointi	12
3.4	Yhteistyö Pesäpuun ja Suomen Kasper ry:n kanssa	13
3.5	Etsitään ratkaisuja perheterapeuttien saatavuuteen	13
3.6	Systemisen toimintamallin arviointi ja kehittäminen yhteistyössä oppilaitosten kanssa	14
3.7	Yhteenveto	14
4	HANKKEEN TUOTOKSIA	16

1 LUMO – LASTENSUOJELUN UUDISTAMINEN MONIALAISESTI VUOSINA 2020–2022 KESKI-SUOMESSA

LUMO - Lastensuojelun uudistaminen monialaisesti oli osa sosiaali- ja terveysministeriön lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa vuosille 2020–2022. Valtakunnallisesti käynnissä oli viisi eri lastensuojelun kehittämishanketta. LUMO-hanke vastasi lastensuojelun kehittämistyöstä Itä- ja Keski-Suomessa. Hankkeen hallinnoinnista vastasi Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Keski-Suomessa osatoteuttajana toimi Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Muita osatoteuttajia olivat Pohjois-Savossa Kuopion kaupunki, Pohjois-Karjalassa Siun sote ja Etelä-Savossa Essote.

Kehittämistyön painopisteet jakautuvat kahdeksi työpaketiksi, joissa tavoitteena oli ensinnäkin uudistaa ja parantaa lastensuojelutyötä sekä arjen monialaisen verkoston yhteistyötä perus- ja erityispalveluissa. Toisena työpakettina oli systeemisen toimintamallin levittäminen ja juurruttaminen. Näihin kahteen työpakettiin sisältyi myös kolmas tavoite, joka oli lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden parantaminen.

Heti kehittämistyön alussa keväällä 2021 LUMO-hanke toteutti lastensuojelun ammattilaisille ja yhteistyökumppaneille suunnatun alkukartoituskyselyn monialaisen yhteistyön toimivuudesta sekä lastensuojelun asiakkaiden palveluiden saatavuudesta. Keski-Suomesta lastensuojelun yhteistyökumppaneille suunnattuun kyselyyn vastasi yhteensä 202 vastaajaa. Kyselystä koostettu *Kuuntele ja arvosta – sattumanvaraisesta tuesta kohti onnistunutta yhteistyötä* -raportti löytyy [tästä linkistä](#). Kyselyaineistoa hyödynnettiin monipuolisesti hankkeen kehittämistyössä sekä tilaisuuksien ja koulutusten sisältöjen suunnittelussa, vastaamaan työntekijöiden toiveita ja odotuksia monitoimijaisen ja systeemisen yhteistyön eteenpäinviemiseksi.

2 TYÖPAKETTI I – MONIALAISEN JA MONITOIMIJAISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

LUMO-hankkeen ensimmäisenä päätavoitteena oli vahvistaa monitoimijaista yhteistyötä ja arviointia lastensuojelun asiakkaana olevien lasten kohdalla. Tälle työpaketille oli hankesuunnitelmassa asetettu kuusi konkreettista toimenpide-ehtotusta, joita käsitellään seuraavaksi.

2.1 Lapsen monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen

LUMO-hankkeen ensimmäisenä keskeisenä konkreettisenä toimenpiteenä oli kehittää lapsen monitoimijaista palvelutarpeen arviointia Itä- ja Keski-Suomen alueella. Tämä tavoite oli kirjattu kaikkien LUMO-hankkeen osatoteuttajien hankesuunnitelmiin. Keski-Suomessa kehittämistyötä tehtiin yhdessä Keski-Suomen Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman kanssa, koska tämä kehittämistavoite oli molemmille hankkeille yhteinen. Kaikkiin Keski-Suomen alueen kuntiin lähetettiin keväällä 2021 sähköpostia ja selvitettiin heidän kiinnostustaan lähteä mukaan kehittämistyöhön. Syksyllä 2021 kehittämistyöhön lähtivät mukaan Keuruu, Saarikka ja Wiitaunioni sekä Muurame, joka kuitenkin jättäytyi myöhemmin syksyn aikana pois kehittämistyöstä.

Kehittämistyössä mukana olevien kuntien kanssa käytiin yhdessä keskusteluja siitä, millaisia asioita ja keiden yhteistyökumppaneiden kanssa he haluaisivat kehittää lapsen monitoimijaista palvelutarpeen arviointia. Mukana kehittämistyössä oli koulun, varhaiskasvatuksen, terveydenhuollon, perheneuvolan, päihde- ja mielenterveyspalvelujen, suun terveydenhuollon, vammaispalvelun ja neuvolan työntekijöitä, yhteensä noin 50 työntekijää. Kuntien omissa tapaamisissa käytiin läpi niitä asioita ja toimintatapoja, joihin toimijat toivoivat selvennystä.

Itä- ja Keski-Suomen alueen lapsen monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin kehittämistyössä mukana olevien kuntien tueksi LUMO-hanke järjesti vuosien 2021–2022 aikana verkkopajoja, joissa käsiteltiin monitoimijaista yhteistyötä ja arviointia sekä systeemistä työtettä palvelutarpeen arvioinnin näkökulmasta. Verkkopajoja järjestettiin yhteensä kuusi. Osa verkkopajoista käsitelti lainsäädäntöä monitoimijaisen yhteistyön näkökulmasta. Nämä verkkopajat osoittautuivat hyvin suosituiksi ja keräsivät satoja osallistujia. Kehittämistyön tuloksena syntyivät Monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin mallinnus ja toimintakortit.

Eri alojen ammattilaiset nostivat esiin monitoimijaiseen yhteistyöhön liittyviä asioita, joihin he toivoivat selvennystä ja vakiintuneita toimintatapoja. Näiden keskusteluiden pohjalta kehitettiin toimintakortit monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin työn tueksi. Toimintakortit kuvaavat, mitä kaikkea laadukas ja monitoimijainen lapsen palvelutarpeen arviointiprosessi pitää sisällään, ja mitä asioita ilmoitusvelvollisen, palvelutarpeen arvioinnista vastaavan sosiaalityöntekijän, yhteistyökumppanin ja asiakkaan on hyvä huomioida tai tietää palvelutarpeen arviointiin liittyvän prosessin eri vaiheissa. Toimintakortit löytyvät [Innokylästä](#).

2.2 Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten monialaisen tuen saatavuuden parantaminen

LUMO-hankkeen toisena konkreettisena tavoitteena oli parantaa lastensuojeluasiakkaana olevien lasten monialaisen tuen saatavuutta ja saavutettavuutta, tarkoittaen palvelupolkujen ja toimintamallin selkeyttämistä ja kehittämistä. Palvelupolkujen selkeyttämiseen ja kehittämiseen liittyvää kehittämistyötä tehtiin kuitenkin osana Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa, minkä vuoksi erillistä palvelupolkujen kehittämistyötä ei ollut LUMO-hankkeessa tarkoituksenmukaista viedä eteenpäin.

LUMO-hankkeen tavoitteena oli parantaa lastensuojelun asiakkaana olevien lasten monialaisen tuen saatavuutta Keski-Suomen alueella, tarkoittaen yhdyspintaa erikoissairaanhoidon, sivistystoimeen ja päihdehuoltoon. Monitoimijaista yhteistyötä ja arviointia kehitettiin Keski-Suomessa Jyväskylän lastensuojelun ja Jyväskylän Nuorisovastaanoton välillä. Jyväskylän nuorisovastaanotto tarjoaa nuorten matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalveluja. Kehittämistyön tavoitteena oli luoda kirjallinen ja yksinkertainen kuvaus yhteistyön rakenteesta Jyväskylän lastensuojelun ja Nuorisovastaanoton välillä eli kuvata prosessi ja yhteistyörakenteet, kuinka asiakas ohjautuu lastensuojelusta Jyväskylän Nuorisovastaanotolle. Työskentelyn tavoitteena oli selvittää, kuinka yhteistyötä lastensuojelun ja Nuorisovastaanoton välillä voidaan parantaa lastensuojelun asiakkuudessa olevien nuorten kohdalla. Tarkempi kuvaus sekä mallinnus Jyväskylän lastensuojelun ja Nuorisovastaanoton yhteistyön rakenteesta löytyvät [Innokylästä](#).

2.3 Yhteistyön tekeminen erikoissairaanhoidon kanssa suunniteltujen uusien yksiköiden kanssa

LUMO-hankkeen kolmantena konkreettisena tavoitteena oli tehdä yhteistyötä erikoissairaanhoidon kanssa suunniteltujen uusien yksiköiden kanssa, kuten Lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikön (LIPSY) sekä Kukkumäen arviointi- ja vastaanottoyksikön kanssa.

Lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikkö on tarkoitettu alle 13-vuotiaille lapsille. Lapsi on osastolla yhdessä vanhempansa tai muun lapsen hoivasta ja huolenpidosta vastaavan aikuisen kanssa. Hoitajakson aikana työskentely on perhe- ja verkostokeskeistä. Lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikön perustamisen suunnitelmat konkretisoituivat alkuvuodesta 2022, jonka jälkeen LUMO-hanke oli mukana uuden yksikön suunnittelupalavereissa. Yhteistyössä lastenpsykiatrian ja LUMO-hankkeen kanssa järjestettiin syksyllä 2022 kaksi yhteistyötapaamista Keski-Suomen kuntien lastensuojelun ja perhesosiaalityön esihenkilöiden kanssa. Tapaamisten tavoitteena oli kertoa uuden yksikön toiminnasta sekä keskustella ja suunnitella käytänteitä ja toimintamalleja, joiden avulla yhteistyö hoitajakson aikana saataisiin mahdollisimman sujuvaksi.

Jyväskylän lastenpsykiatrian intensiivisen hoidon perheyksikön työntekijöille tarjottiin LUMO-hankkeen kautta mahdollisuutta kouluttautua systemiseen toimintamalliin. Alkuperäisenä suunnitelmana oli, että LUMO-hanke järjestää lastenpsykiatrian LIPSY-yksikölle räätälöidyn koulutuksen systemisestä toimintamallista ja hankkeesta rekrytoitiin kouluttajat koulutuksen vetämiseksi. LIPSY-yksikön avautuminen siirtyi kuitenkin joulukuulta 2022 tammikuulle 2023,

minkä vuoksi koulutusta ei pystytty enää järjestämään hankkeen organisoimana sen päättyessä joulukuussa 2022. Lastenpsykiatria halusi ottaa käyttöön systeemisen toimintamallin viikkokokouksrakenteen osaksi LIPSY-jakson yhteistyötapaamista. Lastenpsykiatrian kanssa pohdittiin yhteistyössä, kuinka systeemisen toimintamallin viikkokokouksen rakennetta voisi mahdollisesti hyödyntää LIPSY-jakson aikana: ajatuksena oli hyödyntää rakennetta jakson väliarviointipalavereissa. Systeemisen toimintamallin avulla pystytään vahvistamaan monitoimijaista yhteistyötä sekä lastenpsykiatrian osaamisen siirtymistä myös muiden lapsen ja perheen kanssa työskentelevien tahojen käyttöön.

LUMO-hanke ei varsinaisesti osallistunut Kukkumäen arviointi- ja vastaanottoyksikön kehittämistyöhön, mutta järjesti yksikön kehittämistyön avainhenkilöille ja työntekijöille joulukuussa 2022 lakikoulutusta monitoimijaisen yhteistyön tueksi.

2.4 Monialaisten konsultaatioiden kehittäminen ammattilaisten tueksi

LUMO-hankkeen neljäntenä konkreettisenä toimenpiteensä oli kehittää monialaisia konsultatioita ammattilaisten tueksi. Tätä työtä edistettiin yhteistyössä Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus -hankkeen (OT) sekä Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman kanssa ja kehittämistyö tulee jatkumaan vuonna 2023 näissä hankkeissa. Yhteistyössä osaamis- ja tukikeskus -hankkeen kanssa järjestettiin syksyllä 2022 kaksi työpajaa OT-seulan käyttöön ottamisesta. Työpajat oli tarkoitettu Itä- ja Keski-Suomen alueen työntekijöille, jotka työskentelevät lastensuojelussa, sivistyspalveluissa tai päihde- ja mielenterveyspalveluissa.

Yhteistyössä Pesäpuu ry:n kanssa järjestettiin keväällä 2022 yhteensä viisi Lumonaari-webinaaria, joiden kantavana teemana oli monitoimijaisen yhteistyön vahvistaminen sekä ammattilaisten osaamisen vahvistaminen asiakkaan osallisuuden, traumatietoisuuden, lasten ja nuorten tunne- ja itsesäätelytaitojen tukemisen sekä sijaishuollossa kasvavien koulunkäynnin ja monialaisen yhteistyön näkökulmasta. Tilaisuuksien tarkoituksena oli vahvistaa eri ammattilaisten välistä ymmärrystä ja osaamista lastensuojelussa ja verkostoissa esiin nousevista ilmiöistä. Koulutukselliset tilaisuudet keräsivät yli 1200 kuulijaa ja osallistujamäärä Keski-Suomesta oli huomattavan suuri. Palaute tilaisuuksista oli todella hyvää.

2.5 Lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan rakenne -ehdotus

LUMO-hankkeen molempiin työpaketteihin sisältyi tavoite lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden vahvistamisesta yhteistyössä Pesäpuun ry:n ja Suomen Kasper ry:n kanssa. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden vahvistaminen oli työpaketin viides konkreettinen tavoite. Asiakkaiden osallisuuden vahvistaminen kuuluu oleellisena osana myös systeemisen työtteen ja monitoimijaisen arvioinnin periaatteisiin, joita hanketyössä edistettiin.

LUMO-hankkeessa tehtiin yhteistyötä Kasper ry:n ja Pesäpuun kanssa kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämistyössä. Osa Kasper ry:n järjestämän SOIHTU-valmennuksen käyneistä kokemusasiantuntijoista toimi LUMO-hankkeen kokemusasiantuntijoina. Lisäksi osa alueiden

muista lastensuojelun kokemusasiantuntijoista toimi myös hankkeessa kokemusasiantuntijoina. He olivat mukana hankkeen ohjausryhmässä, osallistuivat hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin sekä kommentoivat hankkeen tuotoksia, kuten Lapsen monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin toimintakortteja, asiakkaan näkökulmasta. Näistä asiakkaan toimintakorteista tehtiin myös oma erillinen versionsa [sähköisinä](#) sekä [tulostettavina](#) kortteina.

Osana LUMO-hankkeen toimintaa nousi esiin tarve kehittää lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan rakennetta Keski-Suomen alueella. Kehittämistarvetta selvitetiin tarkemmin marraskuussa 2021 kunnille ja lastensuojelulaitoksille tehdyssä kyselyssä, jonka tuloksista nousi esiin tarve selkeyttää kokemusasiantuntijatoiminnan rakenteita. Keväällä 2022 Keski-Suomessa koottiin LUMO-hankkeen koordinoimana lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämisen pienryhmä. Ryhmässä oli mukana edustajia Keski-Suomen kunnista, järjestöistä sekä kokemusasiantuntijoita. Sen tarkoituksena oli koota lastensuojelun kokemusasiantuntijuuden asiantuntijoita ja aiheesta kiinnostuneita yhteen keskustelemaan lastensuojelun kokemusasiantuntijuudesta sekä ideoimaan sen mahdollistavaa rakennetta. Lisäksi pyrittiin rakentamaan yhteistä näkemystä siitä, millaisia asioita lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnassa on tärkeä huomioida. Ryhmän yhtenä tavoitteena oli toimia linkkinä kuntien ja kehittämistyön välillä.

Tapaamisilla oli oma teemansa ja niitä järjestettiin huhti-, touko-, kesä-, syys- ja marraskuussa. Tapaamisten tarkoituksena oli ideoida ja koostaa ehdotus, millainen olisi lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan rakenne Keski-Suomen hyvinvointialueella. Työskentelyssä huomioitiin aiemmin tehty kehittämistyö sekä olemassa olevat rakenteet mietittäessä, minkä varaan ehdotusta voidaan rakentaa. Kehittämistyön tuloksena luotiin ehdotus lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan rakenteesta Keski-Suomen hyvinvointialueelle. Tarkempi kuvaus kehittämistyön sisällöstä ja varsinainen lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan rakenne-ehdotus löytyy [Innokylästä](#).

Kehittäjäryhmässä syntyi huomioita siitä, kuinka lastensuojelun asiakasvanhemmat tarvitsisivat enemmän vertaistukea asiakkuuden aikana. Tämän keskustelun innoittamana kaksi kehittämistyöhön osallistunutta tahoa lähti ideoimaan lastensuojelun asiakasvanhemmille suunnattua vertaistukiryhmää. Toimintamallia pilotoidaan vuoden 2023 aikana Keski-Suomen alueella Aspa-säätiön ja lastensuojelun kokemusasiantuntijan toimesta.

2.6 Yhteistyömallien ja rakenteiden luominen

LUMO-hankkeen kuudentena konkreettisenä tavoitteena oli luoda yhteistyömalleja ja rakenteita esimerkiksi työparikäytäntöjen kautta. Näitä on kuvattu edellisissä luvuissa. Kehittämistyön aikana korostettiin vahvasti työparityön mahdollisuuksia ja merkityksiä osana monitoimijaista palvelutarpeen arviointia sekä lastensuojelun ja Nuorisovastaanoton yhteistyötä. Varsinaisia uusia ja pysyviä työparikäytäntöjä ei kuitenkaan hanketyössä rakennettu.

2.7 Yhteenveto

LUMO-hankkeen tuloksiksi monitoimijaisen yhteistyön työpaketin osalta oli asetettu se, että Keski-Suomen alueen palvelupolut eri toimijoiden välillä niin sosiaali-, terveys- kuin

sivistyspalveluissa ovat yhdessä asiakkaiden ja ammattilaisten kanssa suunniteltuja. Toimijat tuntevat toistensa työn ja luottavat yhteistyöhön, jolloin lapset, nuoret ja perheet saavat tarkoituksenmukaiset ja oikea-aikaiset palvelut.

LUMO-hankkeen aikana on kehitetty monitoimijaista yhteistyötä ja arviointia edellä kuvatuilla tavoilla ja pyritty hankkeessa luotujen mallinnusten avulla antamaan ammattilaisille tukea ja työkaluja monitoimijaisen yhteistyön toteuttamiseksi. LUMO-hankkeen järjestämien tilaisuuksien ja koulutusten kautta on onnistuttu lisäämään eri alojen ammattilaisten välistä vuoropuhelua ja toisten työn tuntemista siltä osin kuin se näillä toimenpiteillä hanketyössä on ollut mahdollista. Palveluiden saatavuuteen liittyvät kysymykset eivät ole kuitenkaan ratkaistavissa hanketyön keinoin.

Lapsen monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin toimintakorteista on saatu hyvää palautetta, ja ne tukevat ammattilaisia monitoimijaisen arvioinnin haastavassa työssä. Hankkeen aikana ei ollut ajallisesti mahdollista pilotoida toimintakorttien käyttöä, minkä vuoksi niiden juurruttaminen jää hyvinvointialueiden vastuulle. Kehittämistyössä on tunnistettu, että monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttaminen on kiireessä ja suurilla asiakasmäärillä haastavaa. Kaikkea ei ole mahdollista kehittää ja parantaa kerralla, minkä vuoksi on tärkeä tunnistaa kriittisin menestystekijä, johon on mahdollista vaikuttaa arjen työssä ja joka on myös inhimillisesti toteutettavissa palveluissa käytössä olevilla resursseilla. Hyvinvointialueilla olisikin tärkeä pohdita näitä kriittisiä menestystekijöitä, joihin olisi mahdollista panostaa ja joilla olisi vaikutusta monitoimijaiseen yhteistyöhön. Yksittäisenä asiana monitoimijaisen palvelutarpeen arvioinnissa olisi tärkeää pyrkiä siihen, että ilmoittajaan ollaan aina yhteydessä: kehittämistyössä saadun palautteen perusteella kokemukset monitoimijaisen yhteistyön toimivuudesta tai toimimattomuudesta palvelutarpeen arvioinnissa liittyvät vahvasti tähän vaiheeseen.

Lastensuojelun kehittämiseksi tulisi hyvinvointialueella luoda pysyvä rakenne, jolloin lastensuojelun eri osa-alueita olisi mahdollista kehittää pitkäjänteisesti ja systemaattisesti. Hyvinvointialueelle tulisi muodostaa erilaisia tehtäviä, joissa asiakas- ja kehittämistyö yhdistyisivät. Lastensuojelun palveluja ja työnkuvia kehittämällä voidaan luoda edellytyksiä henkilöstön pitovoiman vahvistamiselle.

3 TYÖPAKETTI II – SYSTEEMISEN TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN

LUMO-hankkeen toisena työpakettina oli systeemisen toimintamallin kehittäminen. Pää tavoitteena systeemisen toimintamallin osalta oli, että Keski-Suomen kunnat olisivat sitoutuneita systeemisen toimintamallin kouluttautumiseen ja käyttöönottoon sekä maakunnan palveluverkoston toimiminen systeemisen toimintamallin periaatteiden mukaisesti.

3.1 Jatketaan systeemisen toimintamallin koulutuksia

LUMO-hankkeen ensimmäisenä konkreettisenä toimenpiteenä systeemisen toimintamallin osalta oli jatkaa systeemisen toimintamallin koulutuksia lastensuojelun henkilöstölle ja laajentaa koulutuksia koskemaan myös muita sosiaalihuollon toimijoita.

Systeemisen toimintamallin mukaisia kuuden päivän koulutuksia järjestettiin Keski-Suomessa kolme LUMO-hankkeen toimesta. Näihin koulutuksiin osallistui yhteensä 75 ammattilaista. Mukana oli työntekijöitä Hankasalmeelta, Joutsasta, Jyväskylän lastensuojelun avohuollosta ja jälkihuollosta sekä Keski-Suomen sijaishuoltoyksiköstä, Keuruulta, Laukaasta, Toivakasta, Wiitaunionin alueelta ja Äänekoskelta.

Systeemiseen toimintamalliin kouluttautuneita uusia kuntia Keski-Suomessa olivat Hankasalmi, Joutsa, Toivakka ja Äänekoski. Kunnat olivat lähtökohtaisesti kiinnostuneita kouluttamaan työntekijöitään systeemiseen toimintamalliin, mutta kuntien työtilanteiden sekä vaihtuvuuden vuoksi osa kunnista arvioi, ettei kouluttautuminen ollut siinä hetkessä mahdollista. LUMO-hankkeen päättyessä Keski-Suomen kunnista kolme ei ollut vielä käynyt systeemisen toimintamallin koulutusta.

Systeemisen toimintamallin juurruttamiseksi järjestettiin yhteistyössä Keski- ja Itä-Suomen alueiden kanssa täydennyskoulutuksia eri teemoista. Täydennyskoulutukset toteutettiin Teams-yhteydellä, sillä koronatilanne ja pitkät välimatkat eri alueiden välillä eivät mahdollistaneet lähikoulutuksia. Systeemisen toimintamallin täydennyskoulutuksia järjestettiin yhteensä viisi.

3.2 Systeemisen toimintamallin valmennukset ja infot

Toisena konkreettisenä tavoitteena oli laajentaa toimintamallin koulutuksia koskemaan muita sosiaalihuollon toimijoita ja yhteistyöpintoja sekä tehostaa tiedotusta toimijoille, joille ei ole taroituksenmukaista järjestää varsinaista toimintamallin mukaista koulutusta.

Lastensuojelun yhteistyökumppaneille järjestettiin räätälöityjä Sytykettä yhteistyöhön -valmennuksia. Niissä perehdyttiin lastensuojeluun sekä lastensuojelun systeemiseen toimintamalliin. Alkuperäisenä suunnitelmana oli kouluttaa verkostoa kunnittain yhteistyössä kuntien lastensuojelun työntekijöiden kanssa, mutta tämä ei käytännössä toteutunut. Koska kuntakohtainen kouluttaminen ei näyttäytynyt mahdollisena, järjestettiin valmennukset etänä ja yhteistyössä

Pohjois-Savon kanssa. Näihin valmennuksiin osallistui työntekijöitä koko Keski-Suomen ja Pohjois-Savon alueelta eri organisaatioista. Sytykettä yhteistyöhön -koulutuksia markkinoitiin ja tietoisuutta systeemisestä työtoteesta lisättiin [videon](#) avulla.

Lisäksi järjestettiin lyhyitä, kaikille avoimia infotunteja sekä lastensuojelusta että systeemisestä työtoteesta. Nämä lyhyet infotilaisuudet keräsivät satoja osallistujia ja niistä saatiin paljon kiitosta. Infot olivat yhteisiä koko Itä- ja Keski-Suomen alueen työntekijöille. Lisäksi keväällä 2022 järjestettiin kaksi infotilaisuutta systeemisestä toimintamallista Itä- ja Keski-Suomen alueen aluevaltuutetuille. LUMO-hanke järjesti syksyllä 2022 myös systeemisen toimintamallin infotilaisuuden perhekeskusverkoston esihenkilöille.

3.3 Kuntien välisen yhteistyön koordinointi

Systeemisen toimintamallin eteenpäin viemiseksi kolmantena konkreettisena toimenpiteenä oli koordinoida hankkeen resursseilla kuntien välistä yhteistyötä ja osaamista. Vuoden 2021 keväällä järjestettiin Keski-Suomen alueen systeemisen toimintamallin kouluttajien ja perheterapeuttien tapaamisia. Näissä tapaamisissa keskusteltiin systeemisyydestä ja koulutuksista. Myöhemmin syksyllä 2021 aloitettiin Syty-aamukahvit, minkä vuoksi näille erillisille tapaamisille ei ollut enää tarvetta.

LUMO-hanke järjesti vuosina 2021–2022 Itä- ja Keski-Suomen alueen yhteisiä Syty-aamukahveja perheterapeuteille ja konsultoiville sosiaalityöntekijöille. Näitä aamukahveja järjestettiin yhteensä neljä. Lisäksi pidettiin Keski-Suomen alueen Syty-aamukahveja kuntien systeemisten tiimien työntekijöille. Näitä tilaisuuksia järjestettiin yhteensä kuusi. Aamukahvien tavoitteena oli tarjota mahdollisuus keskustella ja jakaa kokemuksia systeemisestä toimintamallista eri kuntien kesken. Lisäksi kerrattiin osallistujien toiveiden mukaan systeemisen toimintamallin eri osa-alueita tai menetelmiä. Työntekijät toivoivat Keski-Suomen alueen Syty-aamukahvien jatkuvan myös tulevaisuudessa, sillä kokemusten vaihtaminen ja asioiden kertaaminen koettiin tärkeänä systeemisen toimintamallin ylläpitävänä tekijänä. Tulevaisuudessa tulee kuitenkin arvioida sitä, millaiset toimenpiteet ja tilaisuudet ovat vertaistuen saamiseksi ovat työntekijöille toimivimpia.

Hanketyön aikana kävi selväksi, että systeemisen toimintamallin eteenpäin viemiseksi tarvitaan koordinoitua ja kuntien välistä yhteistä suunnittelua. Tämän vuoksi LUMO-hankkeen toimesta perustettiin systeemisen toimintamallin ohjausryhmä keväällä 2022. Ohjausryhmän tarkoituksena oli seurata systeemisen toimintamallin etenemistä, yhtenäistää toimintamalleja, koordinoita koulutuksia ja täydennyskoulutuksia. Ohjausryhmään kuului kuntien johtavat viranhaltijat sekä systeemisen toimintamallin kouluttajat. Ohjausryhmä jatkaa kokoontumisia myös LUMO-hankkeen päättymisen jälkeen osana Keski-Suomen hyvinvointialueen toimintaa.

Systeemisen työtoteen käyttöön ottamisen tueksi kuntiin tarjottiin hanketyöntekijän tukikäyntejä, joissa joko kerrattiin systeemistä työtoteetta tai harjoiteltiin systeemistä viikkokokousta. Näitä käyntejä toteutettiin sekä yksin että yhdessä Keski-Suomen erikoissosiaalityöntekijän kanssa. Käyntejä toteutui yhteensä kuusi, mutta muun hanketyön ohella näitä käyntejä ei olisi ollut mahdollisuutta toteuttaa useampia. Lisäksi vuoden 2022 aikana kunnille tarjottiin

mahdollisuutta hyödyntää ilmaiseksi perheterapeutin käyntiä oman kunnan tiimissä systeemisen viikkokokouksen harjoittelun tueksi. Näitä tilauksia ei kuitenkaan tullut.

Kehittämistyön aikana systeemisen toimintamallin koulutuksissa nousi esiin toive, että osallistujien olisi mahdollista katsoa video systeemisestä viikkokokouksesta. Sama toive oli noussut esiin myös keskusteluissa muiden alueiden kehittäjätyöntekijöiden kanssa. Tämän vuoksi LUMO- ja Tulevaisuuden lastensuojelu -hankkeessa lähdettiin edistämään asiaa keväällä 2022. Kehittämistyön tuloksena toteutettiin ammattilaisille suunnattu [opetusvideo systeemisestä viikkokokouksesta](#).

Keski-Suomen LUMO-hankkeesta osallistuttiin vuonna 2021 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen järjestämään systeemisen toimintamallin täydennyskoulutukseen systeemisestä riskinarvioinnista. Koulutukseen osallistuminen sitoutti työntekijät kääntämään englanninkielistä koulutusmateriaalia suomeksi. Keski-Suomen LUMO-hankkeesta tehtiin yhteistyötä Tulevaisuuden lastensuojelu -hankkeen kanssa ja tuotettiin syventävää koulutusmateriaalia systeemisestä riskinarvioinnista lastensuojelussa THL:n käyttöön. Materiaalista tehtiin suomenkielisiä dioja sekä video. Materiaalit löytyvät THL:n nettisivuilta sekä alueiden täydennyskoulutusmateriaaleista. Lisäksi tehtiin kaksi opetusvideota systeemisen työotteen menetelmästä, [aikajanasta](#) ja [kolmesta talosta](#).

3.4 Yhteistyö Pesäpuun ja Suomen Kasper ry:n kanssa

LUMO-hankkeen neljäntenä konkreettisena toimenpiteenä oli tehdä tiivistä yhteistyötä Pesäpuun ja Suomen Kasper ry:n kanssa. Osallisuuden vahvistaminen oli keskeisessä roolissa monitoimijaisen yhteistyön sekä systeemisen toimintamallin kehittämistyössä, ja systeemisen työotteen keskeinen tavoite on itsessään vahvistaa asiakkaiden osallisuutta ja monitoimijaista yhteistyötä. Yhteistyötä näiden järjestöjen kanssa tehtiin myös systeemisen toimintamallin osalta.

Hankkeessa tehtiin Etelä-Savon ja Keski-Suomen alueen yhteinen esite systeemisestä tiimitapaamisesta. Esite tehtiin [asiakkaalle](#) ja [lastensuojelun yhteistyökumppanille](#) sähköisenä ja paperisena versiona. Kokemusasiantuntijat kommentoivat asiakkaille suunnatun esitteen sisältöjä. Lisäksi molemmista esitteistä päivitettiin yleisempi versio [asiakkaalle](#) ja [verkostoille](#), joita on mahdollista hyödyntää myös muissa kuin lastensuojelun palveluissa.

Lisäksi LUMO-hankkeessa laadittiin tiivis infopaketti työntekijöille kokemusasiantuntijuudesta. Materiaalin kokoamisessa oli apuna sosiaalityön opiskelija Katariina Mattila. Tämäkin infopaketti löytyy [Innokylästä](#).

3.5 Etsitään ratkaisuja perheterapeuttien saatavuuteen

Kehittämistyön aikana Keski-Suomen kunnissa nousi usein esiin kysymys perheterapeuttien saatavuudesta. LUMO-hankkeen viidentenä konkreettisena toimenpiteenä oli etsiä yhdessä kuntien kanssa ratkaisuja kuntien mahdollisuuksiin palkata perheterapeutteja ja turvata jatkuvuus tällä osa-alueella. Osa kunnista ei ollut onnistunut rekrytoimaan perheterapeuttia, minkä vuoksi systeemisen toimintamallin käyttöönotto oli joko hidastunut tai sitä ei ollut otettu käyttöön lainkaan.

Kunnat olivat saaneet perheterapeutin tiimiin joko kunnan muista palveluista tai ostopalveluna. Välillä oli jouduttu toteamaan, ettei perheterapeutin osaaminen vastannut systeemisessä viikkokokouksessa vaadittavaa osaamista, sillä lastensuojelun systeeminen toimintamalli ei ollut perheterapeuteille välttämättä tuttua.

LUMO-hankkeessa lähdettiin etsimään ratkaisuja ja syksyllä 2022 järjestettiin Keski-Suomen alueen perheterapeuteille räätälöity koulutus systeemisestä työotteesta. Koulutuksesta tiedotettiin laajasti eri palveluita, ja siihen osallistui yhteensä yhdeksän perheterapeuttia. Koulutus oli osallistujille maksuton, sillä LUMO-hanke vastasi koulutuksen kustannuksista. Kouluttajina toimivat kokeneet perheterapeutit ja kouluttajat Jaana Kivistö ja Mervi Hiltunen. Tarkoituksena oli paneutua erityisesti perheterapeutin rooliin ja merkitykseen systeemisessä viikkokokouksessa ja työskentelyssä, jotta perheterapeutit pystyisivät tukemaan systeemiä tiimejä systeemisessä työskentelyssä. Koulutuksesta saatu palaute oli todella positiivista. Valtakunnallisesti se oli ensimmäinen systeemisen työotteen koulutus, joka oli räätälöity vain perheterapeuteille ja heidän systeemisen työnsä tueksi.

3.6 Systeemisen toimintamallin arviointi ja kehittäminen yhteistyössä oppilaitosten kanssa

Keski-Suomen alueen LUMO-hankkeen kuudentena konkreettisenä tavoitteena oli jatkaa mallin arviointia ja kehittämistä yhteistyössä Jyväskylän yliopiston sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa. LUMO-hankkeen työntekijä esitteli systeemisestä toimintamallia sekä Jyväskylän yliopiston että Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Hankkeen aikana ei kuitenkaan tehty erillistä toimintamallin arviointia ja kehittämistyötä näiden organisaatioiden kanssa.

Toimintamallin kehittämistyötä tehtiin osana kansallista kehittämistyötä ja tuotettiin syventävää materiaalia systeemisestä toimintamallista. Lisäksi Reetta Salmi ja Päivi Malinen kirjoittivat artikkelin systeemisen toimintamallin johtamisesta THL:n [Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueella -työpaperiin](#).

LUMO-hankkeesta osallistuttiin Jyväskylän kaupungin SARANA-työryhmään, jossa oli mukana edustajia Jyväskylän kaupungilta, Jyväskylän yliopistolta ja Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. SARANA-malli on aiemmin kehitetty toimintamalli monitoimijaisen yhteistyön tueksi ja sisältää paljon samoja elementtejä kuin systeemisessä toimintamallissa. Ryhmän tapaamisissa pohdittiin SARANA-mallin ja systeemisen toimintamallin yhdyspintoja ja sitä, kuinka systeemisestä toimintamallia voisi mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa aikuisten kanssa tehtävässä työssä sekä vahvemmin monitoimijaisen yhteistyön tukena Keski-Suomen hyvinvointialueella ja opiskelijayhteistyössä oppilaitosten kanssa. Yhteistyö oppilaitosten kanssa on välttämätöntä systeemisen ja monitoimijaisen yhteistyön osalta, jos tulevaisuudessa pyritään saamaan aikaan muutoksia työn tekemisen tapoihin.

3.7 Yhteenveto

Keski-Suomen LUMO-hankkeen hankesuunnitelmassa oli systeemisen työotteen osalta asetettu toivotuksi tulokseksi se, että systeemiset periaatteet tukevat läpäisevinä toimintaperiaatteina

monialaista, tuloksellista yhteistyötä eri toimialojen, toimintojen ja palveluiden välillä niin lastensuojelussa kuin sen yhteistyöpinnoilla.

LUMO-hankkeen systemisen toimintamallin työpaketin osalta voidaan todeta, että toimintamallille asetetut konkreettiset toimenpiteet onnistuttiin saavuttamaan hyvin siltä osin kuin se hanketyön realiteeteissa oli mahdollista. Lisäksi hankkeen aikana työskenneltiin kaikkien konkreettisten toimenpiteiden edistämiseksi siten, kuten edellä on kuvattu ja hankkeen aikana pystyttiin edistämään kaikkia tavoitteita. Lastensuojelun kehittämishankkeena systemisen työotteen painopiste oli LUMO-hankkeessa lastensuojelussa, mutta sen lisäksi onnistuttiin koulutusten, infotilaisuuksien ja muun kehittämistyön kautta lisäämään lastensuojelun verkostojen tietoisuutta systemisestä työotteesta.

LUMO-hankkeen aikana on tuotettu runsaasti materiaalia systemisestä työotteesta koulutusten ja systemisen työotteen juurruttamisen tueksi. Systemisen viikkokokouksen esimerkkivideo on ollut pitkään toiveena eri alueilla, minkä vuoksi oli tärkeää pystyä vastaamaan työntekijöiden toiveisiin hanketyön avulla.

Systemisen työotteen käyttöön ottaminen ja juurruttaminen on vaatinut ja tulee edelleen vaatimaan systemaattista ja pitkäjänteistä työtä. Systemisen työotteen periaatteet eivät vielä ole palveluissa toiminnan läpäiseviä periaatteita. Lastensuojelun ammattilaisten osalta kouluttamista ja juurruttamisen tukea on edelleen jatkettava. Tämän lisäksi lasten ja perheiden palveluiden esihenkilöille tulee järjestää koulutusta systemisestä työotteesta, jotta he voivat olla suunnittelemassa ja viemässä systemisen työotteen periaatteita eri palveluihin. Systemisen työotteen tulee olla osa hyvinvointialueen rakennetta: lastensuojelu tarvitsee alueellista visiota siitä, mihin suuntaan ja minkä varaan tulevaisuuden lastensuojelua halutaan rakentaa.

4 HANKKEEN TUOTOKSIA

LUMO-hankkeen tuotoksia linkkeineen:

- [Toimintakortit monitoimijaiseen lapsen palvelutarpeen arviointiin](#) (pdf)
 - Asiakkaan keltaiset toimintakortit: [sähköinen versio](#) (pdf) sekä painoversio [kortteina](#) (pdf) ja [vihkona](#) (pdf)
- [Jyväskylän lastensuojelun ja nuorisovastaanoton yhteistyön mallinnus](#)
- [Lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan rakenne-ehdotus](#)
- Huupponen & Timonen 2021: [Kuuntele ja arvosta - sattumanvaraisesta tuesta kohti onnistunutta yhteistyötä](#). Raportti LUMO-hankkeen lastensuojelun yhteistyökumppaneille suunnatun alkukartoituskyselyn tuloksista. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Infotilaisuudet lastensuojelusta ja systeemisestä toimintamallista
 - [Lastensuojelun infon tallenne](#) ja [materiaalit](#) (pdf).
 - [Systeemisen toimintamallin infon tallenne](#) ja [materiaalit](#) (pdf).
- Esitteet systeemisestä työotteesta
 - [Yleisesite asiakkaalle](#) (pdf) ja [verkostoille](#) (pdf).
 - [Systeeminen työskentely lastensuojelussa asiakkaalle](#) (pdf) ja [verkostoille](#) (pdf).
- Menetelmävideot:
 - [Systeeminen viikkokokous](#)
 - [Kolme taloa](#)
 - [Aikajana](#)
- [Sytykettä yhteistyöhön - Systeeminen toimintamalli lastensuojelussa](#) -video
- [Lyhyt esittely systeemisestä toimintamallista lastensuojelussa](#) -video

Lisää materiaalia löydät [Innokylästä](#), [Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen](#) ja [Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen](#) sivuilta.

